

Sosiaalipäivystysuudistuksen pääpiirteet ja Kuntaliiton näkemyksiä uudistuksesta

Lakiluonnoksessa mainittuja tavoitteita

- Asiakasturvallisuuden sekä sosiaalipalvelujen laadun ja vaikuttavuuden takaamiseksi ehdotetaan, että sosiaalipalveluja voitaisiin keskittää valtakunnallisesti tai alueellisesti järjestettäviksi terveyspalvelujen tai tarpeen mukaan muiden palvelujen yhteydessä.
- Sääntely vastaisi terveydenhuollossa jo olevaa sääntelyä ja koskisi kaikkia sosiaalipalveluja.
- Terveys­huollon lisäksi sosiaalipalveluja voitaisiin järjestää yhdessä muidenkin palvelujen kanssa ja toisaalta säännös edistäisi sosiaali- ja terveydenhuollon integraation nopeuttamista.

Sosiaalipäivystystä olisi jatkossa järjestettävä seuraavissa sairaaloissa

Sosiaalipäivystystä olisi lakiluonnoksen mukaan järjestettävä sekä laajan ympärivuorokautisen terveydenhuollon päivystysyksikön yhteydessä että erikoissairaanhoidon yhteispäivystyksen yhteydessä seuraavissa yksiköissä (20 yksikköä):

- Viisi on kaikkein vaativinta hoitoa antavaa yliopistollista sairaalaa: Helsinki, Turku, Tampere, Kuopio ja Oulu.
- Laajan päivystyksen keskussairaalat: Lahti, Lappeenranta, Pori, Seinäjoki, Jyväskylä, Joensuu ja Rovaniemi.

Sosiaalipäivystystä olisi jatkossa järjestettävä seuraavissa sairaaloissa

- Keskussairaalat: Kotka, Mikkeli, Savonlinna, Hämeenlinna, Vaasa, Kokkola, Kajaani ja Kemi.

Lakiluonnos ei sisällä ehdotuksia

- Kriisityön organisoinnista/integroinnista osaksi päivystystyötä. Kriisityötä järjestetään tällä hetkellä sosiaalipäivestyksissä, terveydenhuollon eri toimipisteissä tai ostamalla yksityisiltä palveluntuottajilta.
- Muiden kuin edellä mainittujen sairaaloiden yhteydessä järjestettävän sosiaalipäivystyksen uudistamisesta.

Kuntaliiton huomioita lakiluonnoksesta

- Sosiaalipäivystystä koskeva osuus vaikuttaa keskeneräiseltä.
- Esitetyn kaltainen uudistus kokonaisuudessaan ei vaikuta tarkoituksenmukaiselta eikä toteuttamiskelpoiselta.
- Uudistuksen tässä vaiheessa **tulisi keskittyä sosiaalipäivystyksen kokonaisuudistuksen sijasta vahvistamaan tulevien päivystyssairaaloiden päivystystä sosiaalihuollon ammattitaidolla ja rakentaa siihen toimiva malli.**
- Muilta osin sosiaalipäivystyksen rakenteellinen uudistaminen tulee valmistella huolella ja toteuttaa sote-uudistuksen valmistelun ja toimeenpanon rinnalla.

Kuntaliiton huomioita lakiluonnoksesta

- Ehdotus siitä, että "sairaaloiden sosiaalityöntekijät ja sosiaaliohjaajat voivat muun työnsä ohella tehdä sosiaalihuollon lainsäädännön mukaisia päätöksiä ja palvelutarpeen arviointeja" on mahdoton.
  - » Tämä käytännössä tarkoittaisi esimerkiksi sitä, että nykyisin sairaalan osastolla potilaiden kanssa työskentelevä sosiaalityöntekijä kävisi oman työnsä ohella päivystyksessä tekemässä lastensuojelulain mukaisen kiireellisen sijoituksen tai muita sosiaalihuoltolain mukaisia toimenpiteitä.

Varallaolojärjestelmiä kyseenalaistetaan lakiluonnoksessa

- Lakiluonnoksesta saa käsityksen, että sosiaalityöntekijän varallaolopäivystys kotona ja se, että osassa kuntia sosiaalipäivystykseen saa yhteyden hätäkeskuksen kautta, olisi jotenkin lain vastaista.
- Lakiluonnoksessa todetaan, että sosiaalipäivystyksen rekryointitarve johtuisi suurelta osin siitä, ettei voimassa olevaa lainsäädäntöä ole noudatettu ja että velvoitteiden toteuttaminen niillä alueilla, joissa ne eivät toteudu, ei ole sellainen kustannus, joka oikeuttaisi valtionosuuden lisäykseen.
  - » Varallaolojärjestelmät on kuitenkin luotu täysin STM:n oppaassaan vuonna 2005 antamien ohjeiden mukaisesti. Oppaan mukaan myös yhteydenotot sosiaalipäivystykseen voivat tulla hätäkeskuksen kautta.
  - » Kuntaliiton kartoituksen mukaan 36 kunnan varallaolojärjestelmää on vahvistettu siten, että ns. etupäivystystä hoidetaan ympäri vuorokauden auki olevassa laitoksyksikössä, esimerkiksi perhetukikeskuksessa.

Sosiaalipäivystyksen tavoitetaso jää epäselväksi

- » Pelkästään varallaoloon perustuvat järjestelmät ovat laajoilla maantieteellisillä alueilla 68 kunnan alueella. Näissä kunnissa asuu 10 % väestöstä. Sosiaalipäivystystehtäviä on vuosittain vähän.
- » Tässä kohtaa tulisi vakavasti pohtia, tarvitaanko ympärivuorokautiseen aktiiviyöhön perustuvia sosiaalipäivystysyksiköjä esimerkiksi Itä-Lapissa, jossa sosiaalipäivystystehtäviä on vuositasoilla 30-50.

Nykytilassa havaituista puutteista huolimatta lakiluonnoksessa ei kuvata, pyritäänkö uudistuksella esimerkiksi siihen, että koko maassa tulisi siirtyä päivystysjärjestelmään, jossa päivystetään aktiiviyönä 24/7 vuoden jokaisena päivänä.

- » Tämä hankaloittaa kokonaisuudistuksen realistista arviointia niin toiminnan kuin kustannustenkin osalta.

Ehdotetut muutokset terveydenhuoltolakiin

”THL 53 a § Sosiaalihuollon tarpeen arviointi

- Mahdollinen sosiaalihuollon tarve on arvioitava myös tässä luvussa säädetyn kiireettömän hoidon tarpeen arvioinnin yhteydessä. Sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöiden velvollisuudesta toimia, kun henkilön sosiaalihuollon tarve on ilmeinen, säädetään sosiaalihuoltolain 35 §:ssä. Henkilön oikeudesta saada palvelutarpeen arviointi säädetään sosiaalihuoltolain 36 §:ssä.”

Lakiluonnoksen perusteluissa todetaan, että terveydenhuollon ammattihenkilö tekee arvion mahdollisesta sosiaalipalvelujen tarpeesta oman osaamisensa pohjalta. Lisäksi mainitaan, että vaikka sosiaalihuollon tarpeiden arviointi määritellään sosiaalihuoltolaissa, sen ei ole tarkoitus ohjata tekemään tarvearviointia vain sosiaalihuollon toimesta.

Kuntaliitto ei pidä muutosta selkeänä

- Kuntaliitto kiinnittää huomiota siihen, että ehdotetut muutokset terveydenhuoltolakiin eivät ole riittävän selkeästi erotettu sosiaalihuoltolain vastaavasta sääntelystä. Lakien toimeenpanon vuoksi tulisi pyrkiä selkeisiin säännöksiin myös tässä yhteydessä.
  - » Ehdotettu terveydenhuollossa tehtävä ”**sosiaalihuollon tarpeen arvio**” ei ilmeisesti tarkoittaisi samaa asiaa kuin sosiaalihuoltolaissa säädetty ”**palvelutarpeen arvio**”.
  - » Käytännössä ehdotettu sääntely ja sen perustelut hämärtävät sitä, millaisia arviointeja terveydenhuollon ammattihenkilö voi työssään tehdä sosiaalipalvelujen osalta ja millainen rooli sosiaalihuollon ammattihenkilöllä on prosessissa.

Ehdotetut sosiaalihuoltolain 29 § ja 33 §:n muutokset

Sosiaalihuoltolaki 29 §: ...Sosiaalipäivystystä on järjestettävä Terveystieteidenhuoltolain 50 §:n 3 mom. tarkoitetun laajan ympärivuorokautisen päivystysyksikön yhteydessä sekä em. säännöksen 4 mom. tarkoitetussa perusterveydenhuollon ja erikoissairaanhoidon yhteispäivystyksen yhteydessä.

Sosiaalihuoltolaki 33 a § sisältää säännöksiä sosiaalipalvelujen järjestämisestä muiden palvelujen yhteydessä.

Kuntaliitto ei pidä sosiaalihuoltolain muutoksia tarkoituksenmukaisina

- Kuntaliitto ei pidä kumpaakaan ehdotettua muutosta tarkoituksenmukaisena, koska
  - » Terveystenhuoltoon velvoittavat jo tällä hetkellä säännökset, joiden mukaisesti terveydenhuollon ammattihenkilön tulee ohjata tai ilmoittaa sosiaalihuoltoon henkilöstä, jonka sosiaalihuollon tarve on ilmeinen.
  - » Terveystenhuollossa ei ole tällä hetkellä riittävästi sosiaalihuollon osaamista, jotta tämä toteutuisi. Tätä osaamisvajetta ei kuitenkaan ole tarkoituksenmukaista paikata säätämällä sosiaalipäivystystä tai sen osia terveydenhuollon päivystyksen yhteyteen.

Arvioidut kustannukset lakiluonnoksen mukaan

- Ehdotuksen mukaan sosiaalipäivystyksen uudistamisen kustannukset ovat **0 euroa**, säästöt ja lisäkustannukset yhtä suuret.
- Virka-aikaisen päivystyksen järjestäminen terveydenhuollon päivystyksen yhteydessä edellyttäisi noin puolikkaan sosiaalityöntekijän vakanssin lisäämistä niiden päivystysten osalta, joita velvoite koskee. Lisäyksen kustannus olisi noin 600 000 euroa.

Arvioidut kustannukset lakiluonnoksen mukaan

- Kriisityön osaamiseen voidaan tarvita lisäkoulutusta päivystystyöhön osallistuville. Siitä aiheutuvien lisäkustannusten arvioidaan olevan noin 100 000 euroa.
  - » Huomioitava kuitenkin on, että esitys ei sisällä lainkaan ehdotuksia kriisityön uudistamisesta tai uudelleen organisoinnista.
- Tietojärjestelmäratkaisujen arvioidaan tuovan lisäkustannuksia noin 400 000 euroa.
- Yhteensä esityksestä aiheutuvat kustannukset olisivat esityksen mukaan noin 1,1 miljoonaa euroa, joista 500 000 euroa olisi kertaluonteisia.

Kuntaliiton näkemys lakiluonnoksessa arvioiduista säästöistä

- Sosiaalipäivystykseen liittyvässä taloudellisten vaikutusten luvussa on arvioitu erilaisten sosiaalihuollon interventioihin liittyviin tutkimuksiin liittyviä tuloksia, joiden mukaan niillä voidaan saada aikaan huomattavia kustannussäästöjä.
  - » Kuntaliiton näkemyksen mukaan lainsäätäjän tulisi kuitenkin avata, miten esimerkiksi asunnottomuuden, rikollisuuden, masentuneisuuden vähentyminen ja niistä aiheutuvat säästöt liittyvät sosiaalihuollon päivystyksen sijoittamiseen terveydenhuollon päivystyksiköihin.

Kuntaliiton arvio kustannuksista

- Sosiaalihuollon päivystysten järjestäminen esitetyllä tavalla vaatii huomattavaa lisäresursointeja.
- Kaavailut siitä, että terveydenhuollon sosiaalityöntekijät oman työnsä ohella tekisivät päätöksiä sosiaalihuollon asioista, ei ole toteuttamiskelpoinen.
  - » Lisätehtäviä ei voi antaa tekemättä kustannusvaikutusten arviointia sillä perusteella, että aikaisemmat työntekijät tekevät niitä muun työnsä ohella.

Kuntaliiton arvio kustannuksista

- Tehtävien lisääntyminen aiheuttaa huomattavasti suuremman rekrytointitarpeen kuin puolikas vakanssi per päivystys, mikä on hallituksen esityksessä arvioitu.
  - » Käytännössä puolikkaiden työntekijöiden tehtävien järjestäminen päivystävien sairaaloiden kesken on myös erittäin hankala toteuttaa.

Sosiaalipäivystyksen uudistamisen kustannukset riippuvat tavoiteltavasta palvelutasosta

- Mikäli siirryttäisiin 24/7 aktiiviyönä tehtävään sosiaali- ja kriisipäivystyksikköihin, tulisi varautua noin 6,60 euron kustannukseen asukasta kohden.
  - » Arvio on suuntaa antava ja perustuu Vantaan ja Helsingin vuonna 2015 toteutuneisiin kustannuksiin ja noin 840 000 asukkaan väestöpohjaan.
- Tämä tarkoittaisi koko maan väestöpohjaan (5 487 308 as. 31.12.2015) suhteutettuna vähintään 36,2 miljoonan euron kustannuksia, josta noin 12 miljoonaa olisi lisärahoitusta nykyisten järjestelmän muuttamiseen.
  - » Todelliset kustannukset olisivat tätäkin korkeammat, koska maantieteelliset seikat huomioiden tarvittaisiin nykyiseen verrattuna huomattava määrä lisää sosiaalipäivystyksikköjä, jotta matkat päivystyksiköistä asiakkaiden luokse eivät muodostuisi kohtuuttoman pitkiksi. Esityksissä mainitaan tunnin tavoiteaika asiakkaan luokse pääsulle.

Kuntaliiton tekemän sosiaalipäivystystä koskevan kartoituksen perusteella voidaan arvioida uudistuksen kustannusvaikutuksia

Kartoituksen perusteella tiedetään,

- Kuinka paljon kustannuksia aiheutuu, jos kaikki päivystyksellinen sosiaalityö päivystysyksikössä toteutetaan 24/7 aktiiviyönä.
- Kuinka paljon nykyiset, kevyemmät, sosiaalipäivystyksen muodot aiheuttavat kustannuksia.
- Kertomalla erotus (nyt toteutuva-24/7 aktiiviyönä toteutettava työ sosiaalipäivystyksikössä) kyseisen alueen väestöpohjalla, saadaan lopputuloksena noin 12 miljoonaa euroa

Sosiaalipäivystyksen luokat ja prosenttiosuudet

Sosiaalipäivystys	Väestöpohja, tuhatta asukasta	Kustannus €/As	Erotus 24/7 aktiiviyönä tehtävään €/As	
kaikki päivystyksellinen sosiaalityö sosiaalipäivystysyksikössä 24/7 aktiiviyönä	1 485	6,6	0	= lisäresursointitarve
virka-aikainen päivystys sosiaalityön yhteydessä sosiaalitoimessa, virka-ajan ulkopuolinen päivystys aktiiviyönä sosiaalipäivystysyksikössä	990	4,1	2,5	
virka-aikainen päivystys sosiaalityön yhteydessä sosiaalitoimessa, virka-ajan ulkopuolinen päivystys aktiiviyön ja varallaolon yhdistelmänä sosiaalipäivystysyksikössä	1 100	2,9	3,7	
virka-aikainen päivystys sosiaalityön yhteydessä sosiaalitoimessa, virka-ajan ulkopuolinen päivystys kokonaan varallaolona	550	2,2	4,4	
virka-aikainen päivystys kunnan sosiaalitoimessa, virka-ajan ulkopuolisessa sosiaalipäivystyksessä yksityinen palveluntuottaja kumppanina, aktiiviyötä ja varallaoloa	385	3,2	3,4	
virka-aikainen päivystys kunnan sosiaalitoimessa, virka-ajan ulkopuolinen päivystys 24/7 laitoksessa/toimintayksikössä, aktiiviyön ja varallaolon yhdistelmä	440	4,5	2,1	
virka-aikainen ja virka-ajan ulkopuolinen päivystys sosiaalipäivystysyksikössä osittain aktiiviyönä ja osittain varallaolona	605	5,1	1,5	

Millainen muutos olisi tarpeen tehdä nyt

- Sosiaalihuollon ammatillisella henkilöstöllä on sellaista erityysoaamista eri asiakasryhmien, kuten päihdeongelmaisten ja vanhusten tarvitsemista palveluista, jota tarvittaisiin terveydenhuollon päivystystyössä ja jota ei tällä hetkellä riittävästi ole.
- Sosiaalityö ja sosiaaliohjaus voisivat parhaimmillaan olla osa potilaan kokonaisvaltaista hoitoa ja moniammatillista työtä terveydenhuollon päivystyksessä. Sairaus ja vamma aiheuttavat usein muutoksia potilaan toiminta- ja työkyvyssä, ihmisuhteissa ja osallistumismahdollisuuksissa sekä toimeentulossa.

Millainen muutos olisi tarpeen tehdä nyt

- Sosiaalihuollon ammattihenkilöt voivat auttaa potilasta ja hänen läheisiään etsimään ratkaisuja arjen selviytymisessä ja tehdä tarvittaessa yhteistyötä kotikunnan sosiaalipalveluista vastaavien tahojen kanssa.
- Sosiaalityöntekijät ja sosionomit voivat lisäksi tehdä päivystyksessä moniammatillista yhteistyötä ja toimia asiantuntijana tiimeissä tai työryhmissä.
- Kysymys on nimenomaan **terveydenhuollon päivystyksen tiimin moniammatillistamisesta sosiaalihuollon ammattihenkilöiden ammattitaidolla eikä niinkään sosiaalipäivystyksen uudistamisesta.**

Millainen muutos olisi tarpeen tehdä nyt

- Terveydenhuollon päivystyksen sosiaalityö ja sen resursointi pitäisi ymmärtää erilaiseksi sosiaalityöksi kuin varsinaisen kiireellinen ja välttämätön sosiaalipäivystys, jossa tällä hetkellä hoidetaan mm. lasten kiireellisiä sijoituksia.
- Terveydenhuollon päivystyksen sosiaalityön vahvistaminen olisi tarkoituksenmukaista toteuttaa terveydenhuollon päivystysuudistuksen yhteydessä
  - » edellyttäen, että riittävästä resursoinnista huolehditaan ja tehtävänkuvaa vastaa terveydenhuollon tarpeita.

Miten päivystävien sairaaloiden sosiaalityötä voitaisiin vahvistaa?

- Suomessa on kokemusta sosiaalityön työskentelystä päivystyssairaaloissa.
  - » Esimerkiksi Helsingin kaupungin ylläpitämien Haartmanin ja Malmin päivystyssairaaloiden sosiaalityö
- Resurssi Helsingin päivystyssairaaloissa on 1 työntekijä/78 500 asukasta kohden ja kustannus 0,73 euroa/asukas
  - » sisältäen myös tarvittavan hallinnollisen työn resurssia.
- **Tällä laskentaperiaatteella koko maassa päivystävien sairaaloiden päivystystyön vahvistaminen/moniammatillistaminen sosiaalityöllä maksaisi vähintään 4 miljoonaa euroa ja sitä varten tarvittaisiin vähintään 70 uutta työntekijää.**
- Laskelmat ovat suuntaa antavia ja tarkemmat arviot edellyttävät vielä resurssitarpeen tarkastelua aluetasolla huomioiden tehtävänkuva ja päivystyssairaaloiden väestöpohjat ja palvelutarpeet.
  - » Varmaa sen sijaan näiden laskelmien perusteella on, että lakiluonnoksessa arvioitu lisäresurssitarve 600 000 euroa (puolikas sosiaalityöntekijän vakanssi päivystävää sairaalaa kohden) ei ole realistinen arvio tarvittavasta resurssista eikä missään tapauksessa riitä uudistuksen toimeenpanoon.

Kuntaliitto korostaa päivystyksellisen sosiaalityön kokonaisuuden huomioimista uudistuksessa

- On tarkasteltava kokonaisuutena kiireellisen sosiaalityön ja psykososiaalisen tuen tehtäviä ja tarpeita Suomessa. Kokonaisuuteen sisältyvät ainakin:
  - » Kiireellinen ja välttämätön sosiaalityö vuorokauden eri aikoina
  - » Päivystävien sairaaloiden sosiaalityö
  - » Ns. poliisisosiaalityö poliisilaitoksilla
  - » Psykososiaalinen tuki kriisi- ja häiriötilanteissa

On arvioitava kriisi- ja häiriötilanteiden psykososiaalisen tuen kokonaisuus

- Tarvitaanko jokaisella tulevalla sote-alueella jatkossa sosiaali- ja kriisipäivystys, joka vastaa koko alueen psykososiaalisen tuen koordinoinnista ja organisoinnista sen ohella, että on olemassa terveydenhuoltolain 38 §:n mukainen valtakunnallinen toimija?
  - » Vantaan sosiaali- ja kriisikeskus on ollut nimetty valtakunnallinen toimija ja sen tehtävänä on tukea kuntia psykososiaalisen tuen järjestämisessä kriisi- ja häiriötilanteissa.
  - » Valtakunnallista toimijaakin tarvitaan, koska esimerkiksi onnettomuudet eivät noudata hallinnollisia rajoja ja onnettomuuksien uhrin ja omaiset voivat olla ympäri Suomea.

Sosiaalipäivystysuudistuksen jatkovalmistelussa huomioitavaa

- On asetettava sosiaali- ja kriisipäivystykselle tavoitetaso ja rakennettava toimiva kokonaisuus, joka perustuu eri alueilla jo toimiviin työmalleihin ja yhteistyörakenteisiin.
  - » Monilla alueilla on jo nyt hyvin toimivia, paikallisiin tarpeisiin rakennettuja yhteistyömalleja, jossa ovat edustettuina tarpeen mukaan esimerkiksi sosiaalitoimen, poliisin, ensihoidon, terveydenhuollon, rajavartiolaitoksen ja vastaanottokeskuksen toimijoita.
  - » Yhteistyötä tehdään jatkuvasti ja sitä arvioidaan säännöllisesti. Toimintamalleja säädetään toimintaympäristön muuttuessa tai havaittaessa, että jokin toimintamalli ei toimi riittävän hyvin.